

AKATAPPA

Eylül 2001

Sayı : 21

EYLÜLLEME

Sina AKYOL

Yaz bitmeden eylül gelir.

Eylül: Bir ara mevsim! Mevsimlerin en hüznü değil; en uzun! En güzeli, en ezeli.

Eylül: Peşinden sökün edecek ayların başka adları vardı daha dün; ona gelince hep böyleydi. "Ü"sü şapkalı "ı" olarak yazılır, söylenirdi o kadar: Eylül.

Bir zamanların en gözde aşk romanı onun adını taşırdı; sağ olasın Mehmet Rauf Bey!

Yakın zamanların güzel şiirlerinden biri onun sesiyle konuşur, "Bu dünyada cansıkıntısının bir başka anlamı var baylar" derdi, Edip Cansever.

Yaz geçti, sözgelimi midyelerden yorulduk
Eni boyu belirsiz bir ıslaklıktan
Upuzun gündüzlerden, sevimsiz otellerden
Eylül ki, sorabilir mi
Hüzünler iç kamaştırıyor, aşklarsa niye yoksul
Bir asfaltın kuru sıcak soğuşundayız
Oysa bir deniz feneri mevsimsiz ölür baylar.

Eylül: "Lo", der gibi, "lül" kimdir, nedir? Eylül aranış mıdır? Belki de kanattır bu tek hecelik ses.

Mezopotomya'da yaşayan halklar Sümerler, Akatlar, Süryaniler, İbraniler, Araplar Eylül'da ne bulmuş, neleri saklamışlardı?

Batılılarsa, Roma takviminde yedinci ay olduğu için yedinci ay diye anarmış, adlandırmış onu.

En iyisi, belki de en şiirseli, Türk folkloründeki adlandırmadır: "Üzümayı."

Üzümayı-gözümüyü, gözümüzün ayı der gibi: Biz buradayız, Bursa'da; Karamazak'ta, İnebey'de, Kükürtlü'de, Ataevler'de, Mesken'de, Kumyaka'da, Gemlik'te... Adana'da, İzmir'de, Ankara'da, İstanbul'da, Sinop'ta, Kastamonu'da...

Aylul, eylül, eylül, ilul, alul, ailul; sapta, hepta, septem, sibun; septembre, september, settembre, setiembre... üzümayı:

Biziz duyuyor musun; kolumuzdan tuttuklarımız!

ANLAMIN ÇIPLAKLIĞI

Neyi gördüysem
hayretime söyledim
anlayadurdum.

Kabul müydüm, değildim
böyle kırıştı alnım.

Yol'du, uzundu;
kasketimi giymiştim
eğri gitmiştim.

Döndüm, ihtiyar dönüp
imkânsız memlekete!

Hasret ki zorlu-
yola dayanır, sevinç
olup şakır mı?

.. Diye sorduydum, bana..
yorgunuma sorduydum.

Hey kasketimin-
tereği.. beni koru
onca kederden;

yürü git, kaldıkça
mümkün değil sevinmek!

Sina Akyol, Mehmet Can Doğan, Hasan Efe, Metin Güven, Hilmi Haşal, Ayşegül İzmirli, Yunus Koray, Hüseyin Peker, Mahmut Temizyürek, İlyas Tunç, Serdar Ünver, İhsan Üren, Halim Yazıcı.

ADRESİ: RÜZGÂR İSTASYONU

Hüseyin PEKER

İzmir, 2.6.2001

Sevgili Adnan,

Aslında Haydar Ergülen'in "Adnan Azar İçin Taahhütlü Mektup" başlıklı "Yeni Biçem, Eylül 1998" basımlı yazısına bakarak tasarladım sana böylesine yaklaşmayı. En azından Behçet Aysan (Şiirin bitmeyecek doktoru), Ahmet Erhan (İçkiyi bıraktı mı?), Haydar Ergülen (Sevimli terzi) Akif Kurtuluş vb. kadar bile tanımıyorum seni. Göz göze bile gelmedik. Birlikte parlatılmış birkaç kadehimiz bile yok. Olsun mu? Onu bile kestiremiyorum. "Ben de neden girdim aranız" dediyecek olaylar geliyor karşıma bazen. Aslında karşına oturup, sendeki o usul yaramazlıklara gereksinimim var biraz da.

Bir'de şunu eklemeliyim: Seninle yaptığımız az telefon konuşmalarında söylememiştim. Benim hayatta üç-beş "as" arkadaşım oldu. Az ve has. Çoğu şair değil bunların. Birinin adı Halim'dir, birinin Tuncer (Yordam'dan) birinin Nihat (Onu yurtdışından döndürdük), biri de Adnan (O bir köydeydi, son görev yaptığım köyde. İlk romanımda ismini Polat olarak değiştirip anlatmıştım. Aslında onu Adnan diye çağırmaktan keyif alırdım. Her akşam iş çıkışında bankamın kapısında beni bekledi. Turgutlu'ya giderdik benim arabamla. İçer dönerdik köye. Turgutlu, köy arası 15 km. idi. Bu bile bizim için yaşadığımız gündüzden biraz uzaklaşmak olurdu.) İşte bu yüzden Adnan adı hiç yabancımdı değildi. Yani biraz da yakınımdı saydım baştan beri. Tıpkı ilk şairim Halim yüzünden, Halim Şafak'ı bir türlü yakınımdı saydığım gibi.

Bir de senin "Bir Yürük Semai İçin Fazla Mesai" şiirini okurken bir yakınlık duygusuna kapılmıştım. Aynı yakınlıkta bir şiir de ben tasarlamıştım E dergisinde geçtiğimiz yıl, ya da bu yıl. Senin şiiri daha sonra okuyunca bazen şairlerin aynı ya da yakın tasarımlardan gelmelerini düşünüp durmuştum:

"aşk şarkı söylemeye başladı

ama rast perdesinden bir şey değil"

(Rüzgâr İstasyonu, s:45)

Demek ki sen de müzikle, klasik Türk müziğiyle biraz ilgiliydin. Belki de birçok. İşte buna benzer nedenlerle tanışmadığım, ama biraz da yakınımda saydığım bir şair dostu, sen Adnan'a bir tanışma mektubuna dönüştürüyorum çoğu yazdıklarımı.

Belki tanışsak, elinde Ankara'yı dolaştırdığın köpeğin kadar kıymetimiz olmazdı. Belki severdin, belki tırsardın. Ne bileyim, bunları düşünmek istemiyorum şimdi. Sadece içimden geçen şu rüzgârı istasyonuna fırıldak yapmak istiyorum:

"çünkü tüyden kıldan bir çadır yoktur geçmişinizde"

Rüzgâr İstasyonu'nun 50. sayfasında yer alan bu dizeye bakılırsa "Unutmak Suları"ndaki "Parçalanmış Zamanlar"daki Adnan çok değişmiş. Olanaklar açılmış ve aşılmış. Adnan Satıcı'nın; Enver Gökçe ile A. Muhip Dranas ve Behçet Necatigil ile yan yana dizdiği Azar şiirine, başka şairler de girmiş, Adnan çoğalmış saz'a barok'a merak salmış.

"yılın en iyi şiirlerinden biri

bu akşam yeniden gösterilecek"

Bak kitabının "Okuntu" şiirinden aldığım, şu iki dize en sevdiğim şiirinin başlangıcı oluyor.

"bense şiire Cemal'le yeniden döneceğim

o da sadece ılık çalacağımı"

Daha ilk kitabından beri alçakgönüllü bir söylemi yeğ tutmuştun. Ama bu alçakgönül işlemini, daha çok senin

içindeki fırtınanın bastırılmış bir özetini oluşturuyordu bende. Sen derin ve içli fırtınaların, boraların üstü kapatılmış, örtülmüş bir iç sesiydin. Şiir yazarım derken ılık çalmaya dönüşmen de bundan. Sen kendine hep susmayı deneyen bir yer aradın. Ordan çalmaya durduğun; enstrüman da flüt ya da düdük benzeri ince ses veren bir alet. Sen bağırmayı denemekten bir türlü, ürken bir sevgililik yaşıyorsun yüreğinde. Şiirinde yarattığın gizli fakat bir köşesi açık bırakılmış ironi de bunun bir örneği. Sen baktığın yere iri fakat kısa süreli bakıyorsun.

"yaz bitince yaza yeni bir ayak gerekecek" (s. 37)

deyişin de bundan. Bazen kelimeleri, tamlamaları iki kez tekrarlayışın hep bir sitemin bize döndüğümü. Beni çok konuşturmayın der gibisin. Az sözle çok çağrışım, eksiltmeli fakat dolgun bir anlatım. Besli bir diyecek potansiyeli. Ama hep az söz. İçinde türlü yeşillikler yeşermiş, güzel sözler örülmüş.

Mehmet H. Doğan şiir değerlendirmelerinde bu yıl, seni anarken "dördüncü kitapla şiire iyice ısındığını gösteriyor Azar" demiş. Senin susarak konuştuğunu söyleyen Birhan Keskin'e verilecek bir örneğim (Kitaplık, Haziran 97) daha var: ("Parçalanırken sen aynalarda" dediğin kadar var bu düzen. Bak sen aynalarda parçalanıyorsun aslında her şeyi. Düzde parçalanıyorsun. Sen kalbini dümdüz bir yer parçasında sallıyorsun. İçine yetmeyen bir şey olduğunu söyler dururum hep.)

"tuşlarda gezinirim, zaten ömrümüz yoktur"

(Parçalanmış Zamanlar, s:57)

Sen her seferinde uzun bir ömrün olmadığını işaret ediyorsun. Ama dostlukların ömrü uzattığını bilmiyorsun. Onu da benden öğren. Dostlukları senin kadar değerinin içinde yaşatan kişi uzun ömürlüdür. Şairse iyi şairdir. Bu dediğimi unutma. Sen uzun ömürlü ve iyi bir şairsin. "Düşler ve Düşler" ile "DumanDuman" ne iyi şiirler (Parçalanmış Zamanlar kitabında):

"aynalarından çocukluğum geçiyor

uzak kasabalar, sular, şatolar filan

sigaramın ucu beynime dokunuyor" (s. 51,

Parçalanmış Zamanlar)

Söylemiştim, kendini çok dinliyorsun. Bazı şeylerin beynine dokunduğu, ömrünün kısa tutulacağı gibi söylemlerin var senin. Ama diyorum ki, biz sana dost kalanlar yaşadığımız sürece sen daha çok yaşayacaksın.

"kimliğin yok senin, adın yok, uzansan"

(Parçalanmış Zamanlar, s. 44)

Kimliğin ve adın bizden soruluyor şu anda. Demek ki, kimliğine eklenmiş parçalardan yeniden doğuyorsun.

"yeni bir arkadaşlıkla

ve

bahçeye açılan bir

aralıkta

oturuyoruz" (Yeni Zaman, s. 28)

O yeni arkadaşlık, işte şu tanımadığın ama seni duyarak yazan kimlikler, yani birazı biziz. Şimdi bizde nefes alıyorsun. Şu anda sokağı gezdirdiğin köpeğinin gözlerine bir kez daha bak. O gözlerin içinde beni göreceksin. Seni düşünen birinin, yanında alacağı bir yer vardır mutlaka.

Artık bu sözlerden sonra "hayli kurgun bir yatılı mıydım (evet galiba)" (Unutmak Suları, s. 53) diyemezsin. Düşünenlerin bir değil. Belki sokaklardan karton toplayan bir "Kâğıt Hüseyin" daha çıkacak "Kâğıt Haydar"ın karşısına.

Biliyor musun, bu kadar sözden sonra bir üniversite panelinde seninle şiir söylemek, konuşmak istemi bana ve bu yazıyı okuyanlara düştü. Dilerim seninle "beni hayatla barıştıran dünya içinde" (Rüzgâr İstasyonu., s:1) seninle bir kez buluşuruz. Ondan sonrası mı, biz de tanınmış şairlerden ikisi olarak kalırız.

ERGUVAN SOKAĞI

1.

Bilmez belki
Kendi bile

Çünkü bin yıl-
Unutmadım!

Düşe bohça
Hırkasının

Rengi nasıl
Erguvan!...

2.

Şimdi öte
Bir yerde

Bir sokağı
Bürünür

Erguvanlı
Bir sokağı

Ve üşür!

3.

Bari ona
Hırka olsa

Dünden demet
Bıraktığım-

Bir duvarın
Yancağzına-

Erguvanlı
Bir duvarın...

Isınır mı?

Halim YAZICI

68

kiremitlerine bakıp ağlardık
gizli gizli / kırmızı / gizli / kırmızı

ve düşlerimiz vardı
ateşböceğinin yüreğinden damlayan

tutunup kanatlarına alevden atıyla aşkın
kor olurduk uçardık çocuktuk büyürdük ve ölürdük

gizli gizli / kırmızı / gizli / kırmızı
öldük.

HER ŞEY GEÇER...

her şey geçer...
varsıl bir yalvacın yüzüğünde okumuştum: *her şey geçer!*

şenlikler, şölenler, kutlu günler... kralların egemenliği,
şatoların görkemi, aydınlığı değerli taşların... her şey
geçer... kasların gücü, aşkın esrikliği, çılgın öpüşler de...
bir de ulaşılmaz gururu fırtına kuşlarının... bir de
kanatlanmış duygular... belki de sinsi bir korsan gemisi alır
götürür bunları bilinmedik yerlere...

her şey geçer...
her şey...

balıkçıl kuşlarının kaygısı da geçer; kemirgen korkusu
da yaşlı kunduzun... kıtlıklar, kıyımlar, arsız acılar da...
ölümcül salgınlar da... bir rüzgâr gelir, bir rüzgâr gider...
geçer iyi şeyler bırakmanın telaşı...

siz de ey kardelenler! erkenci sevinçler!
kehribar böceğinin üzüntüsü de...
her şey geçer...
her şey...

Yunus KORAY

KARAKAMU

aktarmak odu
neyle
nasıl
bir bun ki bu!

oluşan sarp
bölgede yağmur
mazgala
kan bırakmış!

hep buluşur
herkes
çok açık alan
tepmiştir tek!

patika'da en uç
buluşur kimsesiz
zarf gelir
henüz açılmamış!

ölü kamudan
bir karakamu
bitmiş dünya:
okudumdu!

HER MEVSİM AYNI ŞAİR: MEHMET MÜMTAZ TUZCU

Hasan EFE

Sonbaharın ılık günlerinde bana ulaşan dergileri ıhlamur ağaçlarının arasında okur, notlar alırdım. Mevsimin geçici rüzgârları etkilerdi okumamı Münih'te. Etraftaki ıhlamur kokuları şiirlerdeki algılamamı da farklı kıları. Aynı şiirleri kış soğuklarında ya da bunaltıcı yaz sıcaklığında okuduğumda değişirdi çağrışımları.

Herkes böyle mi bilemiyorum, ama mevsimlere göre okumanın etkileşimi çoğunlukla farklıdır bende. Oysa öyle şiirler olur ki hep aynı etkiyi yaratır. Buna şiir değil de şair desem daha doğru olur.

Her mevsimde aynı şair: Mehmet Mümtaz Tuzcu.

Notlarına bakınca eksikler olduğunu anlıyorum. Ayırıyorum elimdeki şiirleri. Üzerlerindeki çalışmalar duruyor öylece. Sonraki dergide yeni bir şiirle M. Mümtaz Tuzcu! Önceki çalışmalar bir dosyada birikiyor. Yeni şiirlerle ilgili notlar, sözcükler, çağrışımlar... Böyle böyle tam dört yıl geçiyor.

Demek ki diyorum kolay şair değil Tuzcu.

Evet "zor şair" demişim üç yıl önceki bir notumda. Şiirlerinde kullandığı sözcükler günlerce yoruyor beni "Pandora" dakiler gibi. Şimdi bütün notlarımdan gerekli olanları ayırıp diğerlerini atıyorum. Elimin altında sadece *Akatalpa*'nın 3. sayısındaki "Pandora" şiiri var.

İsterseniz birlikte deneyelim bu şiiri çözme.

PANDORA

Ne ki yadırgadığın: panayır kadirgası!

Söylevdeki ıtsuzluk: yoluk-çalık ırgası

Dönüşleri rüzgârı ürkünün allı başkan

Sırma-sıkım sardığı şu çelenksiz yatışan

Kakeme haber-biber koşturan ödele nefer

Algılar aşırıya atılmış bu defter

Gacirtısı tek gece yatışmayan şu yatak

Yele zembil sallamış şu makasçı, kof kaltak

Ne var bütün bunları böyle yargılayacak

Pençendeki pamuk da balçığın kaburgası!

Mehmet Mümtaz Tuzcu (*Akatalpa*, S.3, Bursa, Mart 2000)

İlgili olanlar bilir Pandora'nın Yunan mitolojisinde bir kadın olduğunu.

İkiçenli bir yumuşakça olarak da bilinir bu sözcük. Hangi anlamda alırsanız alın, bir simgedir bu.

Biz ilk anlamıyla açacağımız şiiri yazımızın ilerleyen satırlarında, ama ikincisiyle de anlamlandırılmı isterseniz kısaca. Önce *Büyük Larousse*'un 18. cildine bakalım.

"Pandora a. (Mitolojik a.) İkiçenli yumuşakça cinsi (Çok kısa sifonu bir sir tacıyla çevrilidir, uzun bir ayağı ve solungacı vardır. Basık kavkısının ön bölümü parlak, dışı beyaz, içi sedeflidir. Denizlerin çoğunda bulunur. Üçüncü Zaman topraklarında fosillerine rastlanır. Pandoridae familyasının örnek tipi)"

Bu açıklamalardan Pandora'nın denizlerde yaşadığını anlıyoruz.

İlk dizedeki sözcüklere dikkatle baktığımızda söyleyiş farklılığıyla gözümüze çarpan "kadirga"dır. Bir gemidir bu yelken ve kürekle yol alan. Doğa (rüzgâr) ve insan gücüyle (kürek) hareket ettirilir. Şair kişileştiriyor kadirgayı "sen" diyor. Bu sesleniş ilk dizinin üçüncü sözcüğünde beliriyor, yani "yadırgadığın"daki "-ın" ekiyle. Diğerlerinden ayrılıyor "panayır" sözcüğüyle kadirga. Bir alışveriş yeridir panayır. Demek ki büyük pazar yeri gemisiymiş söz konusu olan.

Öyleyse seslenen bir insan, "sen" denildiğine göre. Çünkü yadırgama eylemi insana özgüdür çoğunlukla.

Peki kim bu?

Bu; söylevdeki kaba davranışlılık, onursuzluktur, yani adı defterden silinmiş, tıyleri yolunmuş, yerinden oynatılmış biridir.

Bu kişinin ikinci dizede yeri ve nitelikleri belirtildikten sonra üçüncü dizede onun bir yönetici (başkan) olduğu ortaya konuyor. Alt dizede de bu kişinin özellikleri verildikten sonra, dokuzuncu dizede yapılanları hafife alıyor, son dizede de onu küçümsüyor şair.

Denizlerde yaşayan bu yumuşakçanın günümüze yalnız fosilleri kalmış, varlığı yok olmuştur. Demek ki böyle arsız, soysuz olan; başkalarına zarar veren kişilerin kaba güçleri de zamanla geride kalacaktır.

Topluma kötülük yapanlar, bu yumuşakçalar (hayvanlar) gibi yok olup gidecekler.

Kim bilir başka göndermeler de olabilir.

Biz, yazımızın başında sözünü ettiğimiz anlamlandırmaya dönelim.

Biçim Özellikleri

Toplam 10 dize, 56 sözcüktür Pandora.

Dizelerdeki sözcük sayısı 5-6 arası, 8. dizede 7 dir. Bu sayılar şiirin okunmasında bir uyum oluşturur. Dizeler arasındaki okuma süresini aynı kılar, yani okumada uyum dengliği.

İlişkili Sözcükler

Yoluk - çalık, sırma - sıkım, haber - biber. Şair bu sözcüklerle dizelerdeki anlamlarını genişletmiş. Bana göre Tuzcu yeni bir sözcük arayışı içindedir. Zihnindeki anlamları karşılayacak bir sözcüğü tam olarak bulamadığı için böyle bir yola başvurmuş.

Şiirde türetilen fazla bir sözcük yok. Sözcüklerin çoğu temel anlamları dışında ya da argodaki kullanımlardır.

Bazı sözlüklerde bulunmayan sözcükler de görebiliyoruz. Bunları türetme olarak düşünebiliriz.

Ut / ud a. (kök), utlu s. Buradan türeyen **utsuz** 2. dizede kullanılıyor. Bilindiği gibi

-sız, -siz, -suz, -süz eki ulandığı sözcüğün sonuna gelirse olumsuzluk anlamı verir.

Ir / yır (kök), ırgamak, yırgamak (DS, f. halk dili) ya da ırgama / yırgama. **İrga** sözcüğü -mak, -ma eki düşürülerek kullanılmış. Eksiltmeli türetme de diyebiliriz.

Türkçede kullanılan argonun (makasçı. vb.) yanı sıra, Yunancadakin (kaknem-e) de yer verilmiştir.

Şiirin Anlamlandırılması

Pandora kim ya da nedir?

a) Birçok yeteneğe sahip olan biridir,

b) Yunan mitolojisindeki ilk kadın yaratık,

c) Güçlü ve kendini beğenmiş erkekleri cezalandırmak için tanrılar tarafından yaratılan kadın,

d) Denizlerde yaşayan ikiçenli bir yumuşakçadır.

Son seçeneğin dışındakiler anlamlandırmada yakın görünüyor birbirine.

Ana Britannica'nın 17. cildinde şöyle açıklanıyor.

"Pandora Yunan mitolojisinde yaratılan ilk kadın.

Prometheus'un tanrılardan ateşi çalıp insanlara armağan etmesine çok kızan Zeus bunun ödünü almaya karar verir. Ateş tanrısı ve zanaatçıların koruyucusu olan Hephaistos'a topraktan bir kadın yapmasını buyurur. Tanrıların en değerli armağanlarla donattığı bu kadına Pandora (Yunancada "Bütün Tanrıların Armağanı") adı verilir. Pandora'nın içi her türlü acı ve kötülüklerle dolu kutusu onun adıyla anılır. Kardeşi Prometheus'un Zeus'tan gelecek armağanları kabul etmemesi yolundaki uyarısını unutan Epimetheus, Zeus'un gönderdiği Pandora'yı kendine eş olarak alır. Pandora kutusunu açınca tüm acı ve kötülükler yeryüzüne dağılır. Bir başka öyküye göre Pandora kaçmadan önce kutunun kapağını kapatmış, ama yalnızca Umud dışarı çıkmamıştır. Daha sonra oluşturulan bir başka öyküye göre sandığın içinde kötülükler değil, iyilikler vardır. İnsan merakına yenilip kutuyu açtığı için bu iyiliklerden yararlanamaz duruma gelmiştir."

Biz, "yeryüzündeki tüm acı ve kötülükler" ya da "umutsuzluk" olarak anlamlandırılmı şiiri.

1. Dize:

"Ne ki yadırgadığın: panayır kadirgası!"

Şiirin bu ilk dizesi konuşma diliyle başlıyor. "Ne" soru sözcüğü ile "ki" bağlacı kalıplaşmış olarak kullanıldığında fakat, ama, lakin, yalnız, ancak anlamlarını verir. Bunun dışında "ne ki", tümceleri karşıtlık, aykırılık belirterek bağlar.

Bu dize, yüklemi çekimli eylemden oluşmamış bir tümcedir. Buna eksilteli ünlem tümcesi diyebiliriz.

Yadırgamak, kişinin kendine yabancı olan bir kimseye, duruma, ya da bir şeye alışamaması, ısınamamasıdır.

Yadırgamak sözcüğündeki "-ın" ekiyle "sen" adılı belirtiliyor. Yadırganacak bir şey olduğuna göre ortada bir olumsuzluk var. Demek ki "yeryüzündeki tüm acı ve kötülükler" alışılabilecek bir şey değil. Şair, yadırgananlar "panayır kadirgası" ad tamlamasıyla açıklıyor.

Panayır ve kadirga dilimize Yunancadan gelmiştir. Pandora da bir Yunan mitolojisi olduğuna göre bir gönderme yapıyor Tuzcu Akdeniz'e.

Biz geri dönelim bu sözcükleri açmak için.

Belirli zamanlarda kurulan büyük bir pazardır panayır (TDK, *Türkçe Sözlük*, C.2, Ankara 1983). Kadirga ise hem yelken ve kürekle yol alan daha çok Akdeniz'de kullanılmış bir savaş gemisidir (Agy, c.1).

Bir pazar yeri ile savaş gemisi arasındaki ilişki nedir?

Oluşturulan söz öbeğine göre şöyle anlamlandırılabiliriz.

Belirli dönemlerdeki pazar paylaşımlarında yer alan savaş gemileridir, yani askeri güç. Biraz daha açarsak, dünyada yaşanan ekonomik kriz sonucunda savaş gemileri bu pazarları ellerinden kaybetmemek için varlığını ortaya koyar. Dikkat edilirse kadirgalar özellikle Akdeniz'dedir. Tuzcu, burada alanı daraltıyor, ama zamanı çok

gerilere götürüyor. Çünkü bu kadirgalar makineyle çalışan gemiler ortaya çıkmadan önce vardı. Şair, Akdeniz'de birçok savaşlar yapılmış, acılar çekilmiş diyerek dikkati üzerinde yaşadığımız topraklara çekiyor. İkinci dizide de bu savaşların nedenini belirtiyor.

II. Dize:

"Söylevdeki utsuzluk: yoluk-çalık ırgası"

Argo olarak algılayabiliriz "söylev" sözcüğünü. Çünkü utsuz, yoluk - çalık sözcüklerindeki anlamlar olumsuzdur. Buna göre, özden uzak, parlak fakat boş sözleri belirtmede kullanılan küçümseyici bir sözcüktür nutuk (söylev) argoda.

Utsuzluk da "terbiyesizlik, yüzüzlük, saygısızlık, onursuzluk" anlamlarına gelir. Bu iki sözcüğü birleştirdiğimizde şu anlamı çıkarabiliriz. İçi boş, ama parlak sözlü nutuklarda yüzüzlük, onursuzluk, saygısızlık vardır.

Gelelim iki nokta üst üsten sonraki sözcüklere.

Yoluk - çalık birbiriyle anlam ilişkisine girmiştir. Sözcükler arasındaki kısa çizgi verir bunu. Bu biçimsel özellik anlamı genişletmek içindir. İkisi de sıfattır sözcüklerin. "yoluk" tek başına bir anlamı, "çalık" da sekiz anlamı karşılar, ama her anlam sıfat değildir. Şu anlamları gereklidir "çalık"ın bize; adı defterden silinmiş, doğal olmaktan uzaklaşmış, çarpık (TDK, *Türkçe Sözlük*, c.1, Ankara 1983). "yoluk"u tüyleri yolunmuş olan şeklinde açıklar, aynı kaynak.

Kökünü "ır / yır" dan alan ırga sözcüğü, davranma, kınıldama, oynatma, çabuk olma anlamlarına gelir (İsmet Zeki Eyuboğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Sosyal Yay., İstanbul 1988).

Bu üç sözcüğü anlamca birleştirirken yoluk ile çalığı birbiri içinde eriterek şöyle açıklayabiliriz. Doğal ve içten olmayan davranışlar sonucu ortadan silinip gitmiş, yok olmuş.

Şimdi bir bütün içinde açalım bu dizeyi.

Doğal ve içten olmayan davranışlar sonucu ortadan silinip gitmiş olan, özden uzak, parlak fakat boş, küçümseyici sözler yer alır söylevde.

III. Dize:

"Dönüşleri rüzgârları ürktüen alı başkan"

Bu dizedeki sözcükler algılamada bizi diğerleri kadar zorlamasa da çağrışımlarımızı genişletiyor.

Rüzgâr ürker mi?

Ürkmez.

"Ürkme" eylemi insanlar için kullanılsa da daha çok hayvanlar için geçerlidir. Çekilip sakınmak; şaşkınlık içindeki korku anlamındadır bizler için. Şair, rüzgâr sözcüğüne hayvan anlamı yüklüyor. İnsanlar onların etinden, sütünden, gücünden vb. yararlanıyor. Ürken hayvan kaçır, huysuzlanır, karşı koyar.

Bu alı başkan nutuk çektiği pazarlardan döndüğünde hayvanları ürktüyormuş. "Başkan"ın önündeki "alı" nitelemesine birkaç anlam yüklenebilir.

a) Şanlı, şöhretli.

Savaşlardan kadirgalarla dönen, şanlı şöhretli başkan önündeki hayvanları (düşmanları) korkuttu.

b) Kanlı, can alan, öldürücü.

Savaşlardan kadirgalarla dönen başkan birçok can alıp insan öldürdü. Başkanın bu acımasızlığından ürken hayvanlar (horlanan, ezilen insanlar) korkarak kaçıyorlar, diyebiliriz.

Dizeyi şöyle toparlayalım.

Ezilen, horlanan insanlar vardır. Bunlar alınıp satılan kölelerdir. İlk dizedeki kadirga sözcüğü bizi buraya getirir. Çünkü kadirgalar rüzgâr olmadıgı zaman kürekle yol alır. Küreği çeken köleler; ezilen, alınıp satılan insanlardır. Başkanın dönüşlerinde yelkenler rüzgârda açılmazsa devreye giren kürekler. Kadirgada olduğu gibi pazar yerlerinde de ezilen horlanan insanlar, köleler alınıp satılmaktadır. Ya da insanlar yalan dolan sözlerle, içi boş laflarla aldatılmaktadır. Bu aldatmacalar alı başkanın (yöneticilerin) asılsız, çarpık davranışlarıdır.

IV. Dize:

"Sırma-sıkım sardıgı şu çeklenksiz yatağan"

Çoğu, günlük yaşamda dolaşmayan sözcüklerle kurulmuş dize. İçleşmiş olan "sırma" ve "sıkım" sözcükleri birden fazla kavramı karşılar. "Sırma"yı, rütbe gösteren şerit; "sıkım"ı da ateşli silahlarda bir atışta yeterli olan miktar anlamlarıyla ele alacağız. "Çelenk"i de kadınların başlarına takılan mücevher veya madenden yapılmış sorguç, anlamında alsak da önündeki ve ardındaki sözcüklerle ilişkilendirirken farklı yöne kaydıracağız. Çünkü "yatağan" sözcüğü geçerli kılıyor bunu.

Namlusu eğmeçli, iki yanı da kesici, bir tür uzun savaş bıçağı anlamlarıyla açıklanır "yatağan" sözcüğü.

Bu dizeye "pandora"yı çekelim.

"Çelenksiz" ve "pandora" arasında ilişki var.

Bir kadındır Pandora. Çelenk de kadınların başına takılan mücevherden yapılmış bir sorguç olduğuna göre, Pandora'nın başı da çelenksizdir.

Pandora da "yeryüzündeki tüm acı ve kötülükler"dir. Şöyle ilişkilendirelim:

Çelenksiz > Kadın,

Kadın > Pandora,

Pandora > Acı ve kötülükler.

Dizeyi toparlarsak.

Rütbelilerin (egemenlerin) savaşlarıyla acı ve kötülük etrafımızı iki yanı keskin bıçak gibi sanyor, diyebiliriz.

V. Dize:

"Kakneme haber-biber koşturan ödle nefer"

"Haber" ile "biber" sözcüğü bu dizede ilintili. "Biber"i acı olarak algılamalıyız. Bu durumda acı haber, kötü haber anlamı oluşuyor.

Yazımızın başında da belirtmiştik bazı sözcüklerin Yunancadan (argo) girdiğini. Bunlardan biri de "kaknem" dir. MEB *Örneklerle Türkçe Sözlük*'ün 2. cildinde bu sözcüğün iki anlamı karşılığında yazılmış. Biz huysuz, aksi, çirkin anlamlarıyla ele alacağız. Aslında "nefer" rütbesiz er olarak kullanılsa da belirsiz kimseler için de "kimse" anlamına gelir. Burada rütbesiz er olarak algılanmalı. Çünkü önceki dizide geçen "sırma" askerlikte rütbeyi gösteren bir şerit anlamını karşılıyordu.

Şair önce rütbeli olarak gösterdiği bu kişileri, alt dizide sıradan bir asker olarak belirtiyor ve onları yaptıklarından dolayı aşağılıyor.

Dizeyi toparlayalım.

Çirkin, acı ve yalan haberle koşturan, korkan, tabansız ve rütbesiz asker.

VI. Dize:

"Algılar aşırma açtırılmış bu defter"

Bir şeyin dikkat edilerek bilincine varma, anlamına gelen algı, bu dizedeki aşırma sözcüğüyle bağlantılı. "Aşırma"yı argodaki çalıp götürme biçiminde algılayacağız.

Yapılan işlerin hesabının tutulduğu, belirlendiği anlamına gelir "defter" burada. Bu işleri belirleyenler yani kötülükleri yapanlar başkalarıdır. Bilinen güçlerin ardında başkaları vardır. "Açtırılmıştır" eylemindeki çatı eki, eylemin başkaları tarafından yapıldığını bildiriyor. Demek ki başkaları acı ve kötülüklerle bir şeyleri yok ediyor.

Dizeyi toparlayalım.

İnsanlar, acı ve kötülüğün ya da şiddetin farkına varınca bazıları bunları yanıltıyor. Dikkati başka yere yöneltiyor.

VII. Dize:

"Gacırtısı tek gece yatışmayan şu yatak"

Argodaki anlamıyla algılayalım "gacırtıyı". Sinirleri bozuk şekilde gümektir bu anlam. Dizeyi anlamlaştıran "yatak" sözcüğüdür. Birçok anlamı da olsa biz "gizli barınak ya da bir suçluyu gizlice barındıran yer" (TDK, *Türkçe Sözlük*, C.2, Ankara 1983) şeklinde düşüneceğiz.

Anlamca iki sözcük (gece, yatak) aynı dizide kullanılarak söz sanatı yapılmış. Böylece "gece" ile "yatak" birbiri güçlendirse de "gece" kendi anlamından kayıp türlü kötülüğün barındığı yer anlamına geliyor.

Buna göre dizeyi açalım. Eşi benzeri olmayan karanlık bir ortamda (gece) suçluların gizlice saklandığı yerde (yatak), insanı rahatsız eden bu gülüşler (gacırtı) duyuluyor.

VIII. Dize:

"Yele zembil sallamış şu makasçı, kof kaltak"

Bu dizedeki "yele zembil sallamış" sözcüklerini kalıplaşmış söz öbeği olarak algılayabiliriz.

Dilimize Arapçadan gelen "zembil" hasırdan örülmüş saplı torba, sepet anlamındadır. Bir anlamı ağır olarak kullanılsa da rüzgâr olarak düşünmeliyiz "yel"i. Şimdi, sepetimizi rüzgâra sallasak ne olur?

—İçi havayla dolar. Yani içi boş, gereksiz sözler anlamına gelir, diyebiliriz "yele zembil sallamak"ı. Zaten yukarıdaki dizelerde şair, insanların yalan dolanla, içi boş, gerçek olmayan sözlerle aldatıldığını belirtmemiş miydi?

"Makasçı" sözcüğü de argo olarak kullanılıyor bu dizede. Başkasının payından alıp kendi hesabına aktaran anlamındadır.

Dizenin sonundaki "kaltak" ile "Pandora"yı ilişkilendirelim burada. Kaba, namussuz kadın, anlamına gelir kaltak. Pandora da bir kadındır. Buna göre; "yeryüzündeki tüm acı ve kötülük"lerin kaynağı kabalık ve namussuzluktan kaynaklanır.

Dizeyi şöyle toparlayabiliriz.

Boş laflarla insanları aldatan, çalışanların paylarını kendilerine aktaranlar, yeryüzündeki tüm acı ve kötülüklerin kaynağıdır. Ayrıca bunlar, kaba ve namussuzdurlar.

IX. Dize:

"Ne var bütün bunları böyle yargılayacak"

1'den 8. dizeye kadar bir yargı var. Bu 9. dizede açıkça ortaya konuluyor. Fakat söyleyiş biçimi farklı. Dahası hafife alıyor.

Bütün bu yapılanlar bilinen şeylerdir, diyor şair.

X. Dize:

"Pençedeki pamuk da balçığın kaburgası"

Bir ünlejš var son dizede. Şairin seslendiđi kiři "sen" dir.

Peki "sen" kim?

Belki de şairin seslendiği asıl kişi "ben" dir. "Ben" bir insan olduğuna göre, "ben" den yola çıkarak insanlığın içindeki geçmişini yargılıyor Tuzcu. Ama "sen"deki pençe yumuşatılıyor "pamuk"la. "Balçığın kaburgası"yla da insanlığın yaradılışına götürüyor bizi şair. Şu alıntıya bir göz atalım.

"Hesiodos'un hem 'Teogenia', hem de 'İşler ve Günler' adlı eserlerinde uzun uzadıya anlattığı Pandora efsanesi Ortadoğu ve özellikle Sami kaynaklı olsa gerek, çünkü ilk kadının yaratılışı (vurgu bana ait, H.E.), yani Adem'le Havva efsanesinin Yunan mythos'una aktarılmış bir kopyasına benzer..." der, Azra Erhat *Mitoloji Sözlüğü*'nde (Remzi Kitabevi, s.258, İstanbul 1984).

Bu son dizeyle de insanın yaratılışından günümüze kadarki evre özetleniyor.

Şiirdeki Açılışın Bütünleştirilmesi

Alaşılmayan şey, dünyadaki ekonomik krizlerin savaşlara yol açmasıdır. Bu, yüzyıllarca önceden beri böyle sürüp gitmektedir.

Doğal ve içten olmayan davranışlar sonucu ortadan silinip gitmiş olan, özden uzak, parlak fakat boş, küçümseyici sözlerle dile getirilen nutuklarla insanlar bu savaşın içine sokulur.

Geçmişte insanlar köle gibi kullanılmakta, ezilmekte; yalan ve dolan sözlerle aldatılmaktadır. Bu aldatmacalar, çıkar peşinde olan yöneticilerin asılsız ve çarpık davranışlarından kaynaklanır.

Egemenlerin savaşlarıyla acı ve kötülükler etrafımızı iki yanı keskin bıçak gibi sarıyor.

Çirkin, acı ve yalan haberlerle koşturan, korkan, tabansız ve rütbesiz kimselerdir.

İnsanlar acı ve kötülüğün ya da şiddetin farkına varınca bazıları bunları yanıltıyor. Dikkati başka yere yöneliyorlar.

Eşi benzeri olmayan, karanlık bir ortamda, suçluların gizlice saklandığı yerde insanı rahatsız eden gülüşler duyuluyor.

Boş laflarla insanları aldatan, çalışanların paylarını kendilerine aktaranlar, yeryüzündeki tüm acı ve kötülüklerin kaynağıdır. Ayrıca bunlar, kaba ve namussuzdurlar.

Bütün bu yapılanlar, bilinen şeylerdir.

Bunlar, insanlığı yaratılışına götürür.

Ses Olayları

Şiirin bütününde büyük ünlü uyumu görülüyor. Bu özellik kulaktaki ezgiyi tatlılaştırıyor. Sadece "rüzgârı", "haber", "kakneme" sözcükleri bu uyum dışında kalıyor. Bunlar da diğerlerinin içinde eriyor.

Çalık ırgası, üreten alı, koşturan ödle, algılar aşırıya sözcüklerinde **ulama** var. Bu özellik diğer sözcükler arasında yok. Ulamanın görülmediği diğer dizedelerde sesler birbirine yaklaşmadığı için söyleyiş hızı kesiliyor.

Şiirde yaygın olan ünlü sesler.

İnce ünlüler : e-27, i-7, ü-6 = 40

Kalın ünlüler : a-49, ı-32, u-12 = 93

Görüldüğü gibi kalın ünlülerin çokluğu şiirdeki karamsarlığı yansıtır sanki.

Eylem ya da eylem köklü sözcükler; yadırgamak, söylevdeki, yoluk, çalık, ırgası, dönüşleri, ırkuten, sıkım, sardığı, koşturan, algılar, aşırıya, açtırılmış, gacırtısı, yatışmayan, sallamış, yargılayacak.

Bu tür sözcüklerin çok olmayışı devinimi değil de olguyu ya da yargıyı ortaya koyuyor şiirin genelinde.

Şair Hakkında

Zor bir şairdir Tuzcu. Sözcükleri daha çok temel anlamı dışında ve argo anlamlarında kullanıyor. Şiirde ele aldığı konuyu kolay ele verdirmiyor. Seçtiği sözcükler günlük kullanımın dışındadır. Sözcüklerin anlamını genişletmek için iki sözcüğü içleştiriyor ya da birbiri içinde eritiyor. Toplumun içinde yaşadığı olayları verirken yaşananları kanıtlamak için tarihe dönüyor. Geçmişle günümüz arasındaki ilişkiyi kolayca vermiyor, bunu sözcüklerdeki anlamlarla yapıyor. Bazen konuşma dilindeki söyleyiş şiire yansıtıyor. Toplumdaki olumsuzluklar şairi etkiliyor. Kullandığı argo ve temel anlam dışındaki sözcüklerle kara mizah havası veriyor.

Şiire Genel Bakış

Pandora'da, yaşananlardan yola çıkılarak geçmişe, insanın yaratılışına, dönülüyor. İlk dize ile son dize arasındaki yargılamalar bütün olumsuzluklarıyla veriliyor. Hiç iç açıcı bir şey görünmüyor bu dizedelerde. Şiirdeki konunun kaynağını mitoloji ve tarihten alarak günümüze gönderme yapıyor şair. Kötülüklerin temeli eğitimsizliktir, eğer insanlar başkalarının söylediği boş sözlerle inanmasalardı, güçlü olanları aldatamayacaklardı. İnsanın yaratılışından beri bunu görüyoruz, diyor Tuzcu.

İhsan ÜREN

SEVİŞMEKTEN HERKES EKSİLİRKEN ÇOĞALIYORUM BEN

—Serdar Ünver'e

Değişip genişliyor frekansım sevişirken;
Oysa çoğu kişi süngüyü düşürüp eksiliyor.
Sevişirken ben, artılar kazanıp çoğalıyorum.
Yapmacıklar siliniyor, sapı silikler eksiliyor;
Yeni cennet bahçeleri açıyorum, sevişirken.

Nergisler çoğalamaz, bencillikten eksilirken;
Çiçekler patlar sevinçlerinden, çoğalıyorum
Ben, senin evrenini genişletip sevişirken.
Eksilmiyorum, verdikçe kendimden çoğalıyorum;
Sözümü tutup çiçek yetiştirin siz, eksilirken...

Eksilmeyin sevgilerden, kendinizi çoğaltın;
Sözlerden yola çıkın tezi yok, sevişirken...
Kendi kendinizi yiyip eksiltmeyin;
Yeni evrenler açın, çoğalın sevişirken;
Eski sevgilere yenilerini katın, çoğaltın.

Hilmi HAŞAL

KÜSG[K]ÜNLER MESELİ

Sahi biz neden hangi zamanda
küsmüştüğ en masum, vuran gölgelerimize
hangi hüsrân mevsimiydi o, düşler yitik mavi
haklı acemiliğe heba ettiğimiz, 'lot' kumul, amorti
harfler; sahi ömrümüz müydü, eksik gıda - artık narh...
"nah adam olursunuz" mu demişti ihsan hoca ilkin
kılavuzu düstur, "sevgilerden artakalan ölümlerle
ölümlerden artakalan sevgiler neye denk ki..."

sahi, hangi zamandı, pencereler "ufuk turuna" yolcu
neden düşmüştüğ cin çukuruna, balmumu kanatlarla
okyanusa, ki umutları ve aşkları boğan ahtapot kuşku
ümüşümüzden sökülmeyecek gibiydi... herkes yenik
gitti sonunda, melun yanılığ; ben'lerdeki tanrı mührü
sinmiş aciz dile, katettiğimiz dünler Sisypheos kayası...
erişecekken zirveye yalan kıldı tepeyi, piştik acıyla

sahi biz neden, hangi yazılı zamanda küsmüştüğ öyle
kış günüydü her günümüz, sonrası ilkyaz tansığı : an
saçakta, saka uçtu güneşe, im kaldı, sağ geldik buraya
uç-tu
uç
erk
ve
tuğ...

DELİ POYRAZ

deli Poyraz, essen başakların üzerinden.
başın dönse Dünya, pembe, yeşil, sarı, mor.
ürksen Sevgilim, yanı başındaki
çalıdan havalanıp giderken
teleği kucağına düşen keklikten.
ötsen Keklik, kaybolurken yalçın kayalarda
kartalı sapıtarak peşinden. Kartal,
çarpsan kayalara umarsız naranı
kayalar kızlar kayalar kızlar diye diye.
yankın dağlasa yeri göğü Kızlar Kayası
Köstebek, toprağın içinden fırlasan telaşla
giysiyi zorlayan Memeler, tomurcuk
terinizi sulasam ellerimle o kaysı tende
Yarpuz, koksan. Çayır, koksan.
Su, koksan yarpuz çayır.
Ölüler, karşı mezarlıkta yatan ölüler,
gül yaprağı dökülse kokulardan ürperen bağrınıza.
Gül, koksan burcu burcu çürük çürük.
böyle bir anımız olsa, ey Varlıklar
bizden de bir yeryüzü hatırası kalsa.
Yeryüzü, sevin sen şu geçip gidenlerinle.

bir öpsen, ah bir öpsen Yalvaran
beni. Poyrazın esmesi Ân meselesi

Mehmet Can DOĞAN

KUŞLAR KABİLESİNDEN İMTİHAN EDİLEN

Keklik

"İki keklik" gizli muhabbet serin korku acil tetik
biçilmiş ekin tarlalarında tanıdığım ürperme
ılgin kafeslerde gördüm kınalı olanları var bir de

Suna

Açılın diye göl sularında yüreğe yakılmış kına
ten çamuruna gömülen murat sesi titreten ağır hava
öğrendim de sonra inancım tazelandı erkek ördek

[olduğuna

Seyfi

Seyfi diye bir kuş kalmış çocukluğumdan hatırımda
kitaplarda başkadır adı bilmiyorum bulamam arasam da
serin bir kuştı hatırladığım kadarıyla ürperiyorum hâlâ

MELEĞİN KARDEŞİ, ŞEYTANIN YOLDAŞI...

Metin GÜVEN

Şiir gerçeğin yeniden kurgulanması mıdır?

Şiirin kendi başına bir üretim ve doğanın değişim ve değiştirim aracı olması başka nasıl açıklanır ki?

Şiir yazar insan, belleği ve zamanı sorgularken o an'a kadar belki hiç farkına varılmayan düşünceleri, duyguları, içsel tepkileri ve en önemlisi insanı yorumlar çünkü.

Aynı toplumsal kategoriler içinde yaşansa bile, her insanın gerçeği farklıdır. İşte şiir, bu farkın farkına varılmasıyla başlar. Herkes belirli dinamikler içinde aynı yollarda yürüyordur belki ama, en azından yürüme biçimleri değişiktir.

Ekonomik ve sosyal yapı eğer insanı, birtakım kesinlikler içinde ve tamı tamına belirleseydi, yaşamak çok kolaylaşır; zira toplum içinde birkaç insan 'tipi' olurdu ve biz de insan ilişkilerini yürütürken bu kadar zorlanmazdık...

"Kadınlar", "erkekler", "işçiler", "köylüler", "memurlar", "öğrenciler", "çocuklar" ve benzer ayrımlar ve bu ayrımları oluşturan 'insan' üstüne oturtulan 'toplumsal yapı'...

Böyle bir fotoğrafta bırakalım şiiri, belki politikaya bile gereksinim olmazdı.

Ve tabii ki, ideolojilere de... Peki sorun nerede?

Sorun insanda ve insanın karmaşık yapısında...

Her insan, hem içinden geldiği ya da içinde bulunduğu 'cemaatin' gizlerini anıyor, hem de kendi gizlerini...

Birinci uğraşta insanın rehberi sosyoloji, ekonomi ve bunlara bağlı olarak gelişen politika olur çoğu zaman...

Oysa kendi gerçeğine doğru koşan insana öyle belirgin yasaları olan bilimler ve bilgi kolları yardımcı olmaz, olamaz... Ve en çarpıcı olan da, bu koşu boyunca yalnızca kendiyledir insan, yani yalnızdır... Önünde birçok barikat vardır. Zamanın tasallutu ve belleğin rahatsız eden sarkacı aklıma gelenler...

İşte sanatın çeşitli biçimleri ve özellikle de şiir burada öne çıkıyor ve önem arz ediyor.

Şiirin görevi ise, yeni bir gerçeklik türü yaratmak ya da gerçeği açıklamak ve değiştirmek gibi yüklemeleri olan farklı ideolojilerin peşinden gitmek değil, kendisine, bizzat kendi öz gerçeğine ulaşmanın yolunu ve yordamını bulmaktır. İnsana başka nasıl ulaşılır?

Tam da bu noktada başka bir gerçek çıkıyor ortaya...

Ya da küçük bir soru : Şiir araç mıdır?

Evet şiir araçtır, ama ancak kendisi için bir araçtır.

Neden böyledir?

Çünkü her önemli şair, kendinden bir önceki şiirin rahminde oluşur.

Da ondan...

İlk şiirler, ilk kitaplar bu yüzden çok önemlidir. O yıllarda, ilk gençlik yıllarında yaşananlar eğer şairde dehşet ve keder yaratmamışsa, yani cinnet ona lanetli bir tereke gibi bulamamışsa, daha sonraki yıllarda dökülen "terler" çok fazla önem taşımayacaktır...

Buluğ çağının hemen sonrasında Rimbaud'un şiiri bırakması (ya da bırakması) başka nasıl açıklanır ki?..

Şair, bir türlü buluğ çağından kopamayan, o yılların fırtınalarını sürekli beyninde taşıyan insandır bence. Hatta daha ileri giderek şunu söyleyebilirim ki, şair buluğ dönemi hiç bitmeyendir, bir değişik fenomendir, belki de 'nevi şahsına mahsus bir meczup...

Tarih, yalnızca bir malzeme olarak şaire hizmet ve servis verir. Çocukluk ve ona eklenen yenilgiler bu nedenle çok önemlidir... Bu zaman dilimi içinde dinlediği, duyduğu masallar, efsaneler bu yüzden hep öne çıkar. Ve tabiidir ki, onu insan kılan bütün etkenler, entegreler bileşkeye eklenir zaman içinde.

Bir soru daha : Şair, şeytan mıdır, melek midir?

Şair, meleğin kardeşi, şeytanın yoldaşıdır.

Kendini ortaya koyarken melek, dille boğuşurken şeytan diyelim isterseniz...

Bir sekel midir şair? Değildir. Yani bireysel ve toplumsal travmalarla sürekli boğuşur belki ama, ona bir kalıntı denemez, yukarıda da söyledim, o yazarken, üretirken değişen ve değiştirendir çünkü.

Yolculuklar gidip gelmeler sırasında zaman zaman metafiziğe de uğrar.

Ama bu böyle diye şair tek başına mistik de değildir.

Çünkü şair, teröristtir.

Tanrının aklını çelen, peygamberleri korkutan kim?

Ben.

Ve atalarım ve kardeşlerim...

YAĞ SATARIM

Ayşegül İZMİRLİ

Yeri geldi, yazmalıyım.

Neyi mi? Adam Sanat dergisinde tam sayfa reklamın (hâlâ) 150.000.000 TL. olduğunu, kapitalizmin tuzaklarını; kazandığını sanan kaybedenleri, onların attığı çılgınlıkları; altından gülecek bıyıkları olanları, kırık terazili yargıçıları, ışığa alerjisi olduğu için şemsiye iskeletiyle dolaşan bilge muhtarları, yağ satanları, bal satanları, ustası ölmüş, 'ben' satanları...

...demiştım, Akatalpa'daki ağustos yazısının sonunda.

Görüyorsunuz, kıyamet kopuyor, çıkmaz sokağın dar kaldırımlarında.

Antoloji kupasını kazanmak için, yaka paça birbirlerine girmiş boksörler, her yeri ringe çevirdiler. Bu kavgada muhtarlar, havluları boyunlarında, ringin kenarındalar yine. Muhtarlardan biri, görünürde susuyor, hiç konuşmuyor, konuşturmakla yetiniyor. Öteki, ringin dışına taşan. kurallara uygun görünen ama, en azından nezaket kurallarına göre faullü olan birkaç yumruk alınca, "taktiğimi beğenmeyen beğenmesin" diyor, "ben yaptım oldu." diyor, gardını koruyarak bekliyor.

İlk yumruk Turgay Fişekçi'den geldi.

İşte, önümde duruyor, Mehmet H. Doğan'ın hazırladığı *Adam Sanat Şiir Yıllıkları*. İşte, önümde duruyor *Adam Sanat*'ın Haziran 2001 sayısı. 1993'den 2001'e kadar yayımlanan yıllıklardaki şiir seçimi, dizgi yanlış... gibi konularda tek sözcük yazma gereği duymayan Fişekçi, ne oldu da pertavsız takmak ve yanlış aramak gereksinimi hissetti acaba? Bu eleştirileri dokuz yıldır yapıyor olsaydı, *Yüzyılın Türk Şiiri Antolojisi* için söyledikleri yerine oturur, zaten yaptığı bir işi sürdürmesi, olağan karşanırdı. Ama, öyle mi?

Besbelli, üç yerinden yaralı olduğu için konuşuyor Fişekçi. Bir, yayın yönetmenliğini yaptığı *Adam Sanat*'ın Genel Yayın Yönetmeni Memet Fuat'a yakıştırdığı, Türk Şiirinin yaşayan en önemli eleştirmeni unvanının, bir ilan metniyle bile olsa, onun elinden alınmış olması; iki, yayın yönetmenliğini yaptığı *Adam Sanat*'ın sahibi İnci Asena'nın antolojide yer al(a)mayışı; üç, bu antolojinin duyurulduğu ilanı, kendisine sunulan biçimiyle, üstelik hâlâ ve sistemin dayatmasına boyun eğerek, yayınlamak zorunda oluşu. Hal böyle olunca, bu yazılanlara eleştiri denmez, dense dense yaygara kopartmak denir. Ya da, Fişekçi'nin, asıl mesleği olan avukatlıkla eleştiri işini birbirine karıştırdığı düşünülür. Geçiniz!

Özdemir İnce'nin de üç yarası var, üçü de kişisel. Bir, gerçekten de lastik gibi, çektiğiniz yere uzayabilecek, bu arada, "özel amaçlı" olduğu da kabul edilebilecek, "birtakım ilişkiler" deyişi; iki, "ikinci yeni etkisinde şiire başladı" iddiası; üç, "şair-çevirmen" tanımlaması. Son ikisi, İnce'nin kendisi hakkında vardığı yargılarla başkalarını onun hakkında vardığı yargıların çelişmesidir. Her iki taraf da haklı olabilir. İlkine gelince; edebiyatımızda kim, birtakım ilişkiler içinde değildir ki? Bu, "ilişkiler" sözünü mutlaka mafya tarzı ilişkiler olarak algılamak, alinganlıktan başka bir şey değil, bana göre. Eğer böyle bakarsak, ben de edebiyatımızı ilişkiler bağlamında, bir mafya edebiyatı olarak nitelendirebilirim ve İnce'ye haziran ve temmuz yazılarını neden *Adam Sanat* yerine *Kitap-lık* dergisinde yayımlamadığını sorarım. Bu da "birtakım ilişkiler" kapsamında değerlendirilemez mi?

Roni Margulies, azarlanmış bir çocuğun öfkesiyle, cebinde bir sapan, elinde hohlayıp parlattığı bir taş, kendini azarlayan büyüğünün peşinde dolaşıyor, çekilen kulağının acısını çıkartmaya uğraşıyor. İyi de yanlış mekânlarda dolaştığının ayrıntısında değil mi Margulies? Mehmet H. Doğan'ın *Şimdi Uzaklardasın* adlı kitabından yola çıkarak *Yüzyılın Türk Şiiri Antolojisi*'ni eleştirmenin mantığı ne? Bu kitap ya da antoloji

hakkında söyleyeceği şeyler varsa, bunları açık açık ve ayrı ayrı söyleseydi keşke. Amaç bağcıyı dövmek olunca, eleştiri de işte böyle eleştiri olmaktan çıkar, kontra yumruklarla 'had' bildirmek biçimine dönüşür. Geçiniz!

Klasik örnektir, ağaçları tek tek görüyoruz da ormanı kaçırıyoruz. Hasan Bülent Kahrmanın ve Sabit Kemal Bayıldırın'ın *Varlık* dergisinin temmuz 2001 tarihli sayısındaki yazdığı yazılar, ormana yönelik yazılardır; ötekiler, ya ağaç taşlamak ya da yağ yakmak amacıyla yazılmışlardır. *Varlık*'ın aynı sayısında yer alan, Sina Akyol'un *Eksik Giderildi* başlıklı yazısı, ikinciler için iyi bir örnektir.

Ahmet Necdet'in, *Varlık*'ta yayımlanan (ağustos 2001) *Estetik Algılamadan Yoksun Bir Derlemeci* başlıklı yazısı, tıpkı İnce'nin yazıları gibi, durumunu açıklamak, kendisine yapılan haksızlığı ortaya koymak amacıyla yazılmış bir yazıdır ve antolojinin hazırlanış yöntemine el feneriyle de olsa ışık tutmaktadır.

Şu, hak / haksızlık kavramlarını, bu antoloji çerçevesinde düşününce, sözün özünün gelip Türk şiirinde (edebiyatında) eleştirmen eksikliğine dayandığını, böyle olunca da, eleştiri muhtariyetinin ihtiyar heyetinin, kendilerine verilen ya da bir biçimde elde ettikleri yetkiyi, her seçkide, her derlemede, her antolojide... yeni ve yapay kavgalar çıkartmak ve Türk şiirini (edebiyatını) oyalamak, bir bakıma avunmak ve avutmak adına kullandıklarını görüyoruz ki bu, bu çıkmaz sokağın -şimdilerde- aşılma görünen kaderi, dönüp dönüp toslanan geçit vermez duvardır. Ama, aşılacaktır. Sorun yetkidedir; yetkiyi hak edene vermektedir. Başka bir deyişle, Abdurrahman Çelebi, Sokrat, sakal üçayağının alternatifini, liyakat, nesnellik, adalet olarak belirlemek ve bu üçayağın çapını olabildiğince geniş tutanları yetkili kılmaktadır. Yoksa, küstüm, küstürdüm / sevdim, sevilmedim arabesliğiyle yönetilen bu çıkmaz sokakta, içenler, içer içer içlenir; içmeyenler mistik tevekkülle şiiri ve muhtarları Allah'a havale ederler ve sokağın çıkmazlığına bir de şura kuraklığı eklenir ki, muhtarlar, ne ikâmetgâh ilmhâberi ne de nüfus hüviyet cüzdanı sureti verecek kimseyi bulamaz, bir hicrete neden olurlar ve Allah korusun, işsiz güçsüz kalmalarına zemin hazırlarlar.

Yine bu antoloji bağlamında, İsmet Özel, "Ben Mehmet H. Doğan'ı kaale bile almıyorum." diyorsa, bu, Mehmet H. Doğan kaale alınacaktır, alınmalıdır, anlamına gelir. Mehmet H. Doğan, "beğenmeyen beğenmesin" diyerek savunma yapıyorsa, bu, Doğan'ın kaale alınma yüzdesini olumsuz etkiler, ortaya tarihsel bir belge koyarken, adil, bilinçli ve nesnel olup olmadığı konusunda kuşkular yaratır. Edebiyatın kimsenin oyun bahçesi olmadığı, bu çıkmaz sokağın bütün edebiyatçılara ait olduğu kabul ediliyorsa eğer, -ki öyledir- böylesine ciddi belgeleri hazırlama görevi, belki de kişilerin muhtariyetine bırakılmamalıdır.

Bakın, Yapı Kredi Yayınları, *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*'ni yayınladı. İlan metninde, bu kitabın hazırlanışında, 38 kişilik bir yazar kadrosunun iki yıl çalıştığı duyuruldu. İçeriğe itiraz var mı? Yok! İşin doğrusu bu çünkü. Sorumluluk paylaştırılınca, öznellik de arabeslik de ortadan kalkıyor, demek ki.

Görüşeceğiz.

Koordinasyon :	Serdar Ünver (Tel : 0 535 - 398 98 16)
Yapım :	Melih Elal (Faks : 0 224 - 442 92 14)
Katkıda Bulunanlar :	Mustafa Durak, Hilmi Haşal, İhsan Üren...
Sahibi - Sorumlusu :	Prof. Dr. Ali Özçelebi
Yönetim Yeri :	324 Numaralı Oda
Baskı :	Özsan Matbaacılık, İzmir Cad. No : 221 - BURSA
Yazışma Adresi :	Ramis Dara, P. K. 68 16371 Ulucami - BURSA
Elektronik Posta :	akatalpa@hotmail.com

Aylık edebiyat dergisi Akatalpa Ocak 2000'de Bursa'da kurulmuştur.